

[דף מב עמוד א |

/מתני'/. משוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם - בלשון הקודש היה מדבר, שנאמר: והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן - זה כהן משוח מלחמה, ודבר אל העם - בלשון הקודש, ואמר אליהם שמע ישראל וגו' על אויביכם - ולא על אחיכם, לא יהודה על שמעון ולא שמעון על בנימין, שאם תפלו בידם ירחמו עליכם, כמה שנאמר: ויקומו האנשים אשר נקבו בשמות ויחזיקו בשביה וכל מערומיהם הלבישו מן השלל וילבישו וינעילום ויאכילום וישקום ויסקום וינהלום בחמורים לכל כושל ויביאום יריחו עיר התמרים אצל אחיהם וישבו שומרון וגו', על אויביכם אתם הולכים, שאם תפלו בידם אין מרחמין עליכם; אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו וגו', אל ירך לבבכם - מפני צהלת סוסים וציחצוח חרבות, אל תיראו - מפני הגפת תריסין ושפעת הקלגסין, אל תחפזו - מקול קרנות, אל תערצו - מפני קול צווחות; כי ה' אלהיכם ההולך עמכם - הם באין בנצחוננו של בשר ודם ואתם באים בנצחוננו של מקום, פלשתים באו בנצחוננו של גלית, מה היה סופו? לסוף נפל בחרב ונפלו עמו, בני עמון באו בנצחוננו של שובך, מה היה סופו? לסוף נפל בחרב ונפלו עמו, ואתם אי אתם כן, כי ה' אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם וגו' - זה מחנה הארון .

גמ'. מאי קאמר? הכי קאמר, שנאמר: ודבר, ולהלן אומר: משה ידבר והאלהים יעננו בקול, מה להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. תנו רבנן: ונגש הכהן ודבר אל העם - יכול כל כהן שירצה? ת"ל: ודברו השוטרים, מה שוטרים בממונה, אף כהן בממונה. ואימא: כהן גדול! דומיא דשוטר, מה שוטר שיש ממונה על גביו, אף כהן שיש ממונה על גביו. כהן גדול נמי האיכא מלך על גביו! בעבודתו קאמר. ואימא: סגן! סגן לאו ממונה הוא, דתניא, אמר רבי חנינא סגן הכהנים: למה סגן ממונה? שאם אירע בו פסול בכהן גדול, נכנס ומשמש תחתיו .

ואמר אליהם שמע ישראל. מאי שנא שמע ישראל? אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל: אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע שחרית וערבית - אי אתם נמסרין בידם. אל ירך לבבכם אל תיראו כו'. תנו רבנן: פעמיים מדבר עמם, אחת בספר ואחת במלחמה, בספר מה הוא אומר? **[דף מב עמוד ב]** שמעו דברי מערכי המלחמה, וחזרו; במלחמה מה הוא אומר? אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו, כנגד ארבעה דברים שעובדי כוכבים עושיין: מגיפין ומריעין, צווחין ורומסין .

פלשתים באו בנצחוננו של גלית כו'. גלית - אמר רבי יוחנן: שעמד בגילוי פנים לפני הקדוש ברוך הוא, שנאמר: ברו לכם איש וירד אלי, ואין איש אלא הקדוש ברוך הוא, שנא': ה' איש מלחמה, אמר הקדוש ברוך הוא: הריני מפילו על יד בן איש, שנא': ודוד בן איש אפרתי הזה. א"ר יוחנן משום רבי מאיר, בשלשה מקומות לכדו פיו לאותו רשע: אחד, ברו לכם איש וירד

אלי; ואיך, אם יוכל להלחם אתי והכני וגו'; ואיך, דקאמר ליה לדוד הכלב אנכי כי אתה בא אלי במקלות. דוד נמי אמר ליה: אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון! הדר אמר ליה: ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות אלהי (ישראל) מערכות ישראל אשר חרפת. ויגש הפלשתי השכם והערב - אמר ר' יוחנן: כדי לבטלן מק"ש שחרית וערבית. ויתיבב ארבעים יום - א"ר יוחנן: כנגד ארבעים יום שנתנה בהן תורה. ויצא איש הבינים ממחנות פלשתים וגו' - מאי בינים? אמר רב: שמבונה מכל מום; ושמואל אמר: בינוני שבאחיו; דבי רבי שילא אמר: שהוא עשוי כבנין; רבי יוחנן אמר: בר מאה פפי וחדא נאנאי. וגלית שמו מגת - תני רב יוסף: שהכל דשין את אמו כגת. כתיב מערות, וקרין מערכות - תני רב יוסף: שהכל הערו באמו. כתיב הרפה, וכתיב ערפה - רב ושמואל, חד אמר: הרפה שמה, ולמה נקרא שמה ערפה? שהכל עורפין אותה מאחריה; וחד אמר: ערפה שמה, ולמה נקרא שמה הרפה? שהכל דשין אותה כהריפות, וכן הוא אומר: ותקח האשה ותפרוש... המסך על פני הבאר ותשטח עליו הריפות; ואי בעית אימא, מהכא: אם תכתש את האויל במכתש בתוך הריפות בעלי. ואת ארבעת אלה יולדו להרפה בגת ויפלו ביד דוד וביד עבדיו - מאי נינהו? אמר רב חסדא: סף, ומדון, גלית, וישבי בנוב. ויפלו ביד דוד וביד עבדיו - דכתיב: ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה, אמר רבי יצחק, אמר הקדוש ברוך הוא: יבוא בני הנשוקה ויפלו ביד בני הדבוקה. דרש רבא: בשכר ארבע דמעוות שהורידה ערפה על חמותה - זכתה ויצאו ממנה ארבעה גבורים, שנאמר: ותשאנה קולן ותבכינה עוד. כתיב חץ חניתו, וקרין עץ חניתו - אמר רבי אלעזר: עדיין לא הגיענו לחצי שבחו של אותו רשע, מכאן שאסור לספר בשבחן של רשעים. ולא לפתח ביה כלל! לאודועי שבחיה דדוד .

בני עמון באו בנצחוננו של שובך כו'. כתיב שובך, וכתיב שופך - רב ושמואל, חד אמר: שופך שמו, ולמה נקרא שמו שובך? שעשוי כשובך; וחד אמר: שובך שמו, ולמה נקרא שמו שופך? שכל הרואה אותו נשפך לפניו כקיתון. אשפתו כקבר פתוח כולם גבורים - רב ושמואל, ואמרי לה רבי אמי ורבי אסי, חד אמר: בשעה שזורקין חץ - עושין אשפתות אשפתות של חללים, ושמא תאמר שאומנין בקרב? ת"ל: כולם גבורים; וחד אמר: בשעה שעושין צורכיהן - עושין אשפתות אשפתות של זבל, ושמא תאמר מפני שחולי מעיים הם? תלמוד לומר: כולם גבורים. אמר רב מרי: שמע מינה, האי מאן דנפיש זיבליה - חולי מעיים הוא. למאי נפקא מינה? ליטרח בנפשיה. דאגה בלב איש ישחנה - ר' אמי ורבי אסי, חד אמר: ישחנה מדעתו, וחד אמר: ישחנה לאחרים .

ואתם אי אתם כן כו'. וכל כך למה? מפני שהשם וכל כינויו [דף מג עמוד א] מונחין בארון. וכן הוא אומר: וישלח אותם משה אלף למטה לצבא אותם ואת פינחס, אותם - אלו סנהדרין, פינחס - זה משוח מלחמה, וכלי הקודש - זה ארון ולוחות שבו, וחצוצרות התרועה - אלו השופרות. תנא: לא לחנם הלך פינחס למלחמה, אלא ליפרע דין אבי אמו, שנאמר: והמדנים מכרו אותו אל מצרים וגו'. למימרא, דפינחס מיוסף אתי, והא כתיב: ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה, מאי לאו דאתי מיתרו שפיטם עגלים לעבודת כוכבים! לא, מיוסף שפיטם ביצרו. והלא שבטים מבזין אותו: ראיתם בן פוטי זה, בן שפיטם אבי אמו עגלים לעבודת כוכבים יהרוג נשיא מישראל! אלא, אי אבוה דאימיה מיוסף - אימיה דאימיה מיתרו, ואי אימיה דאימיה מיוסף - אבוה דאימיה מיתרו. דיקא נמי, דכתיב: מבנות פוטיאל, תרי משמע, שמע מינה .

מתני'. ודברו השוטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישוב לביתו וגו' - אחד הבונה בית התבן, בית הבקר, בית העצים, בית האוצרות, אחד הבונה ואחד הלוקח, ואחד היורש ואחד שנתן לו מתנה. ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו וגו' - אחד הנוטע כרם, ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל, ואפילו מחמשת המינין, אחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב, ואחד הלוקח ואחד היורש ואחד שנתן לו מתנה. ומי האיש אשר ארש אשה וגו' - אחד המארס את הבתולה ואחד המארס את האלמנה, אפי' שומרת יבם, ואפי' שמע שמת אחיו במלחמה - חוזר ובא לו. כל אלו ואלו שומעין דברי כהן מערכי מלחמה וחוזרין, ומספקין מים ומזון, ומתקנין את הדרכים. ואלו שאינן חוזרין: הבונה בית שער, אכסדרה ומרפסת; הנוטע ארבע אילני מאכל, וחמשה אילני סרק; המחזיר את גרושתו, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין - לא היה חוזר. רבי יהודה אומר: אף הבונה בית על מכוננו לא היה חוזר. ר' אליעזר אומר: אף הבונה בית לבינים בשרון לא היה חוזר. אלו שאין זזין ממקומן: בנה בית וחנוכו, נטע כרם וחללו, הנושא את ארוסתו, הכונס את יבמתו, שנא': נקי יהיה לביתו שנה אחת, לביתו - זה ביתו, יהיה - זה כרמו, ושמח את אשתו - זו אשתו, אשר לקח - להביא את יבמתו, אין מספיקין (להם) מים ומזון ואין מתקנין את הדרכים.

גמ'. תנו רבנן: ודברו השוטרים - יכול דברים של עצמן? כשהוא אומר: ויספו השוטרים - הרי דברים של עצמן אמור, הא מה אני מקיים ודברו השוטרים? בדברי משוח מלחמה הכתוב מדבר, הא כיצד? כהן מדבר ושוטר משמיע. תני חדא: כהן מדבר ושוטר משמיע, ותניא אידך: כהן מדבר וכהן משמיע, ותניא אידך: שוטר מדבר ושוטר משמיע! אמר אביי: הא כיצד? מונגש ועד ודברו - כהן מדבר וכהן משמיע, מודברו עד ויספו - כהן מדבר ושוטר משמיע, מויספו ואילך - שוטר מדבר ושוטר משמיע.

מי האיש אשר בנה בית חדש כו'. תנו רבנן: אשר בנה - אין לי אלא אשר בנה, לקח וירש וניתן לו במתנה מנין? ת"ל: מי האיש אשר בנה. בית - אין לי אלא בית, מנין לרבות בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות? ת"ל: אשר בנה, מכל מקום. יכול שאני מרבה אף הבונה בית שער אכסדרה ומרפסת? תלמוד לומר: בית, מה בית הראוי לדירה, אף כל הראוי לדירה. ר' אליעזר בן יעקב אומר: בית כמשמעו. לא חנך, ולא חנכו - פרט לגזלן. לימא, דלא כרבי יוסי הגלילי, דאי רבי יוסי הגלילי, הא אמר: ורך הלבב - זה המתיירא **דף** **מג עמוד ב** מעבירות שבידו! אפילו תימא רבי יוסי הגלילי, כגון דעבד תשובה ויהבי דמי. אי הכי, הוה ליה לוקח, וליהדר! כיון דמעיקרא בתורת גזילה אתא לידיה - לא.

ומי האיש אשר נטע כרם כו'. תנו רבנן: אשר נטע - אין לי אלא נטע, לקח וירש וניתן לו במתנה מנין? תלמוד לומר: ומי האיש אשר נטע. כרם - אין לי אלא כרם, מנין לרבות חמשה אילני מאכל ואפילו משאר מינין? תלמוד לומר: אשר נטע. יכול שאני מרבה הנוטע ארבעה אילני מאכל, וחמשה אילני סרק? תלמוד לומר: כרם! רבי אליעזר בן יעקב אומר: כרם כמשמעו. לא חילל, ולא חיללו - פרט למבריך ולמרכיב. והא אנן תנן: אחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב! אמר רבי זירא אמר רב חסדא, לא קשיא: כאן בהרכבת איסור, כאן

בהרכבת היתר. האי הרכבת היתר היכי דמי? אילימא ילדה בילדה, תיפוק לי' דבעי מיהדר משום ילדה ראשונה! אלא ילדה בזקינה, והאמר רבי אבהו: ילדה שסיבכה בזקינה - בטלה ילדה בזקינה ואין בה דין ערלה! אמר רבי ירמיה: לעולם ילדה בילדה, וכגון דנטע להך קמייתא לסייג ולקורות, דתנן: הנוטע לסייג ולקורות - פטור מן הערלה. ומאי שנא ילדה בזקינה דבטלה, ומאי שנא ילדה בילדה דלא בטלה? התם אי מימליך עלה לאו בת מיהדר היא, הכא אי מימליך עלה בת מיהדר היא, [דהא מעיקרא לפירי קיימא], מידי דהוה אעלו מאיליהן, דתנן: עלו מאיליהן - חייבין בערלה. ולוקמה בכרם של שני שותפין, דהאי הדר אדידיה, והאי הדר אדידיה! אמר רב פפא, זאת אומרת: כרם של שני שותפין - אין חוזרין עליו מערכי המלחמה. ומאי שנא מחמשה אחין ומת אחד מהן במלחמה דכולן חוזרין? התם כל חד וחד קרינא ביה אשתו, הכא כל חד וחד לא קרינא ביה, כרמו. רב נחמן בר יצחק אמר: במבריך אילן בירק, והאי תנא הוא; דתניא: המבריך אילן בירק - רבן שמעון בן גמליאל מתיר משום רבי יהודה בן גמדא איש כפר עכו, וחכמים אוסרין. כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: הא מני? רבי אליעזר בן יעקב היא, לא אמר רבי אליעזר בן יעקב התם כרם כמשמעו? הכא נמי נטע כמשמעו, נוטע אין, מבריך ומרכיב לא. כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב: ילדה פחותה מטפח - חייבת בערלה כל שנותיה, דמתחזיא כבת שתא. והני מילי שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זנב, אבל כוליה כרם - קלא אית ליה. כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב: מת תופס ארבע אמות לק"ש, דכתיב: לועג לרש חרף עושהו. אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב: חורגתא הגדילה בין האחין - אסורה לינשא לאחין, דמתחזיא כי אחתייהו. ולא היא, קלא אית ליה למילתא. ואמר רבי יצחק אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב: לקט שכחה ופאה שעשאן בגורן - הוקבעו למעשר. אמר עולא: לא אמרן אלא בשדה, אבל בעיר - קלא אית ליה למלתא. ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב: ילדה הפחותה מטפח - אינה מקדשת את הזרעים. והני מילי שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זנב, אבל כולי כרם - מקדיש. ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב: [דף מד עמוד א] מת תופס ארבע אמות לטומאה. ותנא תונא: חצר הקבר, העומד בתוכה - טהור, והוא שיהו בה ארבע אמות, דברי בית שמאי, ב"ה אומרים: ארבעה טפחים; במה דברים אמורים - שפתחה מלמעלה, אבל פתחה מן הצד - דברי הכל ארבע אמות; כלפי לייא? אדרבה, מן הצד מידריד ונפיק, מלמעלה אי אפשר דלא מאהיל! אלא, במה דברים אמורים - שפתחה מן הצד, אבל פתחה מלמעלה - ארבע אמות; והני מילי חצר הקבר, דמסיימא מחיצתא, אבל מת בעלמא - תפיס.

מי האיש אשר ארש אשה כו'. ת"ר: אשר ארס - אחד המארס את הבתולה ואחד המארס את האלמנה ואחד שומרת יבם, ואפילו חמשה אחין ומת אחד מהם במלחמה - כולן חוזרין לא לקח, ולא לקחה - פרט לאלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתיין. לימא, דלא כרבי יוסי הגלילי, דאי רבי יוסי הגלילי, הא אמר: הירא ורך הלבב - זה מתיירא מעבירות שבידו! אפילו תימא ר' יוסי הגלילי, כדרבה, דאמר רבה: לעולם אינו חייב עד שיבעול, מה טעם לא יקח? משום לא יחלל, משום הכי אינו לוקה עד שיבעול. תנו רבנן: אשר בנה אשר נטע אשר ארש - לימדה תורה דרך ארץ, שיבנה אדם בית ויטע כרם ואח"כ ישא אשה. ואף שלמה אמר בחכמתו: הכן בחוץ מלאכתך ועתדה בשדה לך אחר ובנית ביתך, הכן בחוץ מלאכתך - זה בית, ועתדה בשדה לך - זה כרם, אחר ובנית ביתך - זו אשה. ד"א: הכן בחוץ מלאכתך - זה מקרא, ועתדה בשדה לך - זה משנה, אחר ובנית ביתך - זה גמ'. ד"א: הכן בחוץ מלאכתך - זה מקרא ומשנה, ועתדה בשדה

לך - זה גמרא, אחר ובנית ביתך - אלו מעשים טובים. ר' אליעזר בנו של ר"י הגלילי אומר: הכן בחוץ מלאכתך - זה מקרא ומשנה וגמרא, ועתדה בשדה לך - אלו מעשים טובים, אחר ובנית ביתך - דרוש וקבל שכר .

ואלו שאינן חוזרין: הבונה בית שער כו'. תנא: אם הוסיף בו דימוס אחד - חוזר .

ר' אליעזר אומר: אף הבונה בית לבנים בשרון לא היה חוזר. תנא: מפני שמחדשין אותו פעמים בשבוע .

ואלו שאין זזין ממקומן: בנה בית חדש וחנכו וכו'. תנו רבנן: אשה חדשה - אין לי אלא אשה חדשה, אלמנה וגרושה מנין? תלמוד לומר: אשה, מכל מקום; אם כן, מה ת"ל אשה חדשה? מי שחדשה לו, יצא מחזיר גרושתו שאין חדשה לו. ת"ר: לא יצא בצבא - יכול בצבא הוא דלא יצא, אבל יספיק מים ומזון ויתקן הדרכים? תלמוד לומר: ולא יעבור עליו לכל דבר. יכול שאני מרבה אף הבונה בית ולא חנכו, נטע כרם ולא חללו, ארס אשה ולא לקחה? ת"ל: עליו, עליו אי אתה מעביר, אבל אתה מעביר על אחרים. ומאחר דכתב לא יעבור, לא יצא בצבא למה לי? לעבור עליו בשני לאוין .

מתני'. ויספו השוטרים לדבר אל העם וגו' - ר' עקיבא אומר: הירא ורך הלבב - כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה. רבי יוסי הגלילי אומר: הירא ורך הלבב - זהו המתירא מן העבירות שבידו, לפיכך תלתה לו התורה את כל אלו שיחזור בגללן. רבי יוסי אומר: אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתניה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין - הרי הוא הירא ורך הלבב. והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם, ובעקיבו של עם, מעמידין זקיפין לפניהם ואחרים מאחוריהם וכשילין של ברזל בידיהן, וכל המבקש לחזור - הרשות בידו לקפח את שוקיו, [דף מד עמוד ב] שתחילת ניסה נפילה, שנאמר: נס ישראל לפני פלשתים וגם מגפה גדולה היתה בעם, ולהלן הוא אומר: וינוסו [אנשין] ישראל מפני פלשתים ויפלו חללים וגו'. בד"א - במלחמות הרשות, אבל במלחמות מצוה הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה; אמר רבי יהודה: במה דברים אמורים - במלחמות מצוה, אבל במלחמות חובה הכל יוצאין, אפי' חתן מחדרו וכלה מחופתה .

גמ' מאי איכא בין רבי יוסי לר"י הגלילי? איכא בינייהו עבירה דרבנן. כמאן אזלא הא דתניא: שח בין תפילה לתפילה - עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה, כמאן? כר"י הגלילי. מאן תנא להא דתנו רבנן: שמע קול קרנות והרתיע, הגפת תריסין והרתיע, צחצוח חרבות ומים שותתין לו על ברכיו - חוזר, כמאן? לימא, רבי עקיבא היא ולא רבי יוסי הגלילי! בהא אפי' ר' יוסי הגלילי מודה, משום דכתיב: ולא ימס את לבב אחיו כלבבו .

והיה ככלות השוטרים כו'. האי מפני שתחילת ניסה נפילה, מפני שתחילת נפילה ניסה מבעי ליה! אימא: מפני שתחילת נפילה ניסה .

בד"א - במלחמות הרשות כו'. א"ר יוחנן: רשות דרבנן זו היא מצוה דרבי יהודה, מצוה דרבנן זו היא חובה דרבי יהודה. אמר רבא: מלחמות יהושע לכבש - דברי הכל חובה, מלחמות בית דוד לרווחה - דברי הכל רשות, כי פליגי - למעוטי עובדי כוכבים דלא ליתי עליהו, מר קרי לה מצוה, ומר קרי רשות; נפקא מינה? לעוסק במצוה שפטור מן המצוה. הדרן עלך משוח מלחמה.